

VINCZE GÁBOR

„Nevezett a legbrutálisabban végzett egy üldözöttel”

Egy lelkes-per anatómiája



Az 1945–49 közötti népbíróági perekről többé-kevésbé megegyezik a történészek nagyobb részének véleménye.¹ Az Ideiglenes Nemzeti Kormány 81/1945. M. E. sz. január 25-i rendelete alapján létrehozott, a Magyar Nemzeti Függetlenségi Frontot alkotó koalíció pártjai (Magyar Kommunista Párt – MKP, Magyarországi Szociáldemokrata Párt – MSZDP, Nemzeti Parasztpárt – NPP, Független Kisgazdapárt – FKGP, Polgári Demokrata Párt – PDP) és a szakszervezetek részéről delegált „népbírók”-ból és egy szakképzett bíróból (akinek szavazategyenlőségénél volt döntő szava) álló népbíróságok által meghozott ítéletek jelentős része *konceptiós jellegű* volt. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy mindenki ártatlan lett volna, akit a népbíróságok elő állítottak, ám az kétségtelen, hogy az első fokú ítéletek döntő többségét *politikai alapon* hozták meg. (Számos esetben megfigyelhető, hogy a vádlott bűnösségét a baloldali népbírók megszavazták, míg a jobboldali népbírók a felmentésre szavaztak.) Mivel pártdelegáltak dönthettek a bűnösség kérdésében, megteremtődött annak a lehetősége, hogy a népbíráskodás a *pártpolitikai csatározások* színterévé váljék.

A népbíróságok és népjúrszakszervezetek létrehozásának hivatalosan deklarált célja az volt, hogy „mindazok, akik a magyar népet ért történelmi katasztrófa okozói, illetve részesei voltak, mielőbb elnyerjék büntetésüket”, de ki nem mondott célja volt az is, hogy az ítélezést kivegyék a „politikailag megbízhatatlannak” tartott szakszervezetek kezéből. A rendelet alapján minden törvényszéki székhelyen öttagú bíróságot állították föl, de több helyen úgynevezett kihelyezett tanács ítélezett.

A népbíráskodás tárgyában kibocsátott kormányrendeletek törvényerőre emeléséről szóló 1945:VII. törvénycikk alapján folytatott népbíróági gyakorlat *parttalan lehetőségeire* aggódva figyeltek föl a református egyház vezetői is. Révész Imre debreceni püspök 1945. március 14-én Ravasz László budapesti püspökhöz írott, a Rákosi Mátyással történt megbeszéléséről beszámoló levelében világosan előrevetítette a nem kommunista értelmiséggel – köztük az egyháziakkal – való tömeges leszámolás veszélyét. Az MKP „vezére” ugyanis „*akaratlanul is elárulta, hogy az összes »fasiszta« elemekkel minél gyorsabban és minél radikálisabban le akarnak számolni, nekik az eddigi igazoltatási eljárás túlságosan enyhe, stb. Ha végiggondoljuk, ez gyakorlatilag bizony az intelligencia tömeges kiirtásával egyenlő, s ezt ők, úgy látszik, mégiscsak ambicionálják.*”² Hiába fordultak a történelmi egyházak vezetői panasszal a belügyminiszterhez, az igazságügy-miniszterhez, és a miniszterelnökhöz (vagy egyenesen Rákosihoz) a politikai rendőrségnek és a népbíróságoknak az egyházi személyiségek elleni eljárása miatt, mert tovább folytatódott az a gyakorlat, hogy a népbírák sok esetben rosszindulatú följelentéseket is tényként kezeltek, a valóság kiderítését politikai elfogultságaik akadályozták meg. Ez figyelhető meg az alább bemutatott esetben is.



Az 1908-ban, régi hódmezővásárhelyi református családban született Tárkány Szűcs József az iskoláit helyben végezte, majd Debrecenben, a teológián szerzett diplomát. Egy ideig a hódmezővásárhelyi egyházközségnél mint hitoktató működött, később Karcagra, majd 1939-ben Makóra helyezték segédlelkésznek. 1942 októberében kihelyezték a Király-hágó tövében fekvő Csucsára szóróványlelkésznek. 1944 tavaszán megkapta a behívóját a Magyar Királyi Honvédségbe. Március 30-án bevonult a 25. sz. M. kir. nagyváradai csapatkórházhoz, ahol főhadnagyi rangban tábori lelkész lett. Kórházát előbb lengyel területre, majd december 6-án Budapestre vezényelték. Először a Márvány utcában voltak Budán, majd onnan a VIII. kerületi, Vas utcai Pajor Szanatórium épületébe költöztek. Január elején a katonai kórház állományát az oroszok elhurcolták, de Cegléden szabadon engedték őket. A fővárosba már nem ment vissza, pár hétig Albertirsán szolgált, mint beosztott menekült-lelkész, majd hazament szülővárosába, Hódmezővásárhelyre. Bár a Tiszántúli Református Egyházkerület Tanácsának 1945. január 16-án hozott határozata alapján alakított egyházmegyei igazolóbizottság május 17-én igazoltnak nyilvánította, ennek ellenére a helyi politikai rendőrség 28-án *előzetes letartóztatásba* helyezte, majd 31-én fölkísérte Budapestre és átadták az ottani politikai rendőrségnek.

Letartóztatásának oka egy 1945. június 9-i jelentésből derül ki: „nevezett, mikor a 25. tábori kórház a Pajor szanatóriumban volt elhelyezve, a kórház vezetőjének utasítására elvitette Frisch Márton (álméne: Kiss Márton). Első alkalommal szabad utat engedett Frischnek, de később, mikor Frisch még sem ment el önként, akkor katonáival a Ludovikára szállíttatta. A kísérő szolgálati jegyen feltüntette, hogy dr. Jancsó főorvos utasítására történt, okául szabotálást jelölt meg. Fenti cselekedetet Tárkányi [sic!] mint a kórház református tábori lelkésze követte el” – jelentette Déri Zoltán budapesti detektív.³

Ennél többet tudhatunk meg az itt említett Frisch Mártonról 1946. január 7-én, a Magyar Államrendőrség Budapesti Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztályán⁴ fölvelt tanúvallomási jegyzőkönyvből.⁵ Eszerint az 1901-ben Nagyváradon született, zsidó származású szerelőségéd még 1944. november 16-án került a pesti szanatóriumba. Csak egy régi ismerőse, Kaszás Lajos szanatóriumi gondnok volt tisztában azzal, hogy a Kiss Márton álméne valójában kit takar. (Érdekes módon a jegyzőkönyv végén már azt vallotta, hogy nem csak Kaszás tudott a zsidó származásáról, hanem egy Csomós nevű zászlós is, akitől olyan igazolványt kapott,



TÁRKÁNY SZÜCS JÓZSEF ESKÜVŐI FOTÓJA

1972. máj 5-én
Feldolgozva
1988-ban
Tárgykörbe sorolva

CSAK HATÓSÁGON BELÜLI FELHASZNÁLÁSRA.
SZIGORUAN BIZALMAS!

Á. V. P. ÁMINÓSÍTÉS MEGSZÜNT
az 1984. évi LXV. tv. 28. §-ára
ügyelemmel: 1984. VI. 23.

SZERV: ÁLLAMVEDELMI HATÓSÁG
OSZTÁLY: SZEGEDI OSZTÁLY

VIZSGALATI DOSSZIÉ

SZÁM: _____

VADLOTT: *Sarkány József József*

VAD TÁRGYA: *Flabours Bt*

(FELSOROLANDÓ TC. §.)

AZ ÜGY _____ KÖTETBEN

KÖTET SORSZÁMA: _____

MEGNYITVA: 19 _____

LEZÁRVA: 19 _____ 21288

ARCHIV. SZÁM: _____

ÁLLAMBIZTONSÁGI SZOLGÁLATOK
TÖRTÉNETI LEVÉLTÁRA, TÁRKÁNY
SZÜCS JÓZSEF VIZSGALATI DOSSZIÉJA,
3.1.9. V-21288.

ÁBTL 3.1.9. V-21288 0:

mely szerint ő a tábori kórház alkalmazottja...)⁶ Mint kazánfűtő-segédet alkalmazták a szanatóriumban – valószínűleg munkaszerződés nélkül. Miután december 26-án bevonult oda a tábori kórház, két ízben robbanásveszélyes helyzet adódott elő a kazánnál. Mindkét alkalommal őt vádolták meg szabotázzsal, bár állítása szerint egyik esetben sem tartózkodott a kérdéses időpontban a kazánházban. Végül Tárkány Szűcs József január 4-én *szabotázs* gyanúja miatt a Ludovika Akadémián lévő ún. bevonulási központba kísértette. (Először – Frisch szerint – az Andrássy út 60. alatti hírhedett Hűség Házába akarta küldeni, de erről a katolikus tábori lelkész kollégája lebeszélte.) A bevonulási központban azonban, amikor felolvasták a kísérő szolgálati jegyet (mely a lelkész aláírásával – állítólag – azt tartalmazta, hogy „vitéz Jancsó igazgató főorvos utasítására Frisch Márton intézeti szerelőt szabotálás gyanúja miatt előállítatom”), úgy döntöttek, hogy egy civillel nincs mit kezdenek (valójában gyanút foghattak, hogy egy bujkáló zsidóval van dolguk), ezért átszállították a Városház utca 14. sz. alatti nyilas székházba. Ott Frisch vallomása szerint Nidosi „testvérrel”⁷ (a népbíróági tárgyaláson már úgy emlékezett, hogy Kovarcz Emillel) hozta össze a sors. Mivel a korábbi gyanú beigazolódtott, „kegyetlenül elverték”, és elvették az – állítólag – nála lévő kétezernyolcszáz pengőt. (Ez akkor komoly összegnek számított.) Ekkor még megúsza, mert közölte, hogy szerelő, és ezért igénybe vették a szakértelmét. Január 17-én negyedmagával áthajtották Budára, majd február 11-én (az első fokú vádiratban 12-én) éjszaka mindnyájukat kikísérték a Királyhágó térre, ahol társait agyonlőtték, ő csak „csoda folytán” maradt életben, súlyosan megsebesülve. (Állítása szerint négy golyó érte, de nem sebesült meg életveszélyesen. Fölvetődhet a logikus kérdés: a nyilasok – akiket a jegyzőkönyvben név szerint megnevez! –, miért hagyták ott a szemmel láthatóan „csak” sérült áldozatukat? A másodfokú tárgyaláson erre is megpróbáltak választ keresni...) Miután két hét múlva már egészségesnek érezte magát, január 28-án visszatért a szanatóriumba (itt volt a bejelentett lakcíme még a másodfokú tárgyalás idején is), majd a IX. kerületi rendőrkapitányságon bejelentést tett az „eseményekről”.

Frisch – aki „üldözött” mivolta miatt időközben népbíró lett – először 1945. június 5-én tett tanúvallomást az akkor már előzetes letartóztatásban lévő lelképásztor ellen. (Ez nem maradt fent, de tartalmilag nyilvánvalóan megegyezik a június 9-i feljegyzéssel.) A rákövetkező napokban több személytől vettek fel tanúvallomást. Így például június 7-én egy ugyancsak a szanatóriumban bujkált, illetve álnéven a konyhán dolgozó zsidó asszony (Halmos Lászlóné/„Kalmár Benőné”) azt vallotta, hogy a többi katonával együtt a vádlott is „járt azelőtt a gettóba rabolni.”⁸ Tárkány Szűcs József következetesen tagadta ezt a súlyos vádat. Feltehetően azért, mert valószínűtlennek tűnt, a tárgyaláson nem is vették figyelembe.

Ugyanaznap Baksa Ferenc fűtő⁹ azt vallotta, hogy a szabotázs vádja alaptalan, mert „Kiss”/Frisch „szorgalmas, becsületes munkás volt”.¹⁰

Kaszás Lajos szanatóriumi gondnok azt vallotta, hogy amikor egyszer a kazán elromlott, ő rákérdezett a szabotázs lehetőségére az egyik régi szerelőnél¹¹, aki azt mondta, ez lehet véletlen is. Ennek ellenére a tábori lelkész mégis el akarta vitetni, ám kérésére eltekintett ettől, és azt mondta Frischnek, hogy „futni hagyja, de a szanatóriumból el kell tűnnie”, ám ő még sem akart eltávozni, mert – mint mondta – „neki *nincs sem pénze, sem lakása, nem tud hova elmenni*”. (Ez a közlés annak fényében meglepő, hogy későbbi állítása szerint a nyilasok elszedtek tőle kétezernyolcszáz pengőt...) Erre a gondnok megengedte neki, hogy elbújhat a szanatóriumban, de másnap meglepődve hallotta, hogy az éjszaka folyamán szuronyos katonák elvitték.¹²

A gyanúsított lelkészt két nappal később, június 9-én hallgatták ki. Ő azt vallotta, hogy dr. vitéz Jancsó István, a szanatórium igazgatója kérte meg dr. Marcinkievitz¹³ Andor orvos

őrnagyot, a katonai kórház vezetőjét, hogy vitesse el Frischt, mert „szerinte szabotőr”. Ő erre a főhadnagyot arra utasította, hogy vizsgálja ki az ügyet és adja át a nyilasoknak a segéd-fűtőt. Erre persze nem volt hajlandó, ezért fölment a szanatórium igazgató-főorvosához, hogy intézze el ő az ügyet, hiszen „Kiss” polgári alkalmazott. Legnagyobb meglepetésére dr. Jancsó közölte vele, hogy neki az említett személy egy írást mutatott, mely szerint „ő a katonai kórházban működik, tehát csakis mi intézhetjük el az ügyet” – mondta a lelkész. Erre kikérdezte a „szabotázs”-ról a gondnokot (Frisch régi ismerőst!), aki azt mondta, hogy „bűnös, mert ő is kétszer tapasztalt mulasztást a fűtőházban”. Vele ellentétben a kazánfűtő nem találta hibásnak. Ezek után hívatta „Kiss”/Frischt, és közölte vele, hogy „panasz merült fel a munkája ellen és ezért el kell mennie a szanatóriumból, és többet ne tegye be oda a lábát”. Ő ezt tudomásul vette, de két nappal később az őrnagy fülébe jutott, hogy még mindig az épületben van. Erre magához rendelte a főhadnagyot, és alaposan összeszidta. „Ekkor én megbíztam a szolgálatvezető őrmestert – mondta Tárkány Szűcs –, hogy két embert vegyen maga mellé és hozzák fel Kiss Mártont a pincéből, ahol rejtőzködött. Kissnek szemrehányást tettem, hogy miért nem hagyta el az épületet, közöltem vele, hogy a múltkor is azért mondtam neki, hogy menjen el, mert már akkor át kellett volna adnom a nyilasoknak. Kiss erre megkérdezte, hogy feltétlenül a halálát akarom-e és inkább ne a nyilasok kezébe adjam őt. Erre megkérdeztem, hogy jó lesz-e, ha a bevonulási központba vitetem, mert úgy is katonaköteles korban van, és be kell vonulnia. Kiss megköszönte, hogy nem adom át a nyilasoknak.” Másnap lekísértette a központba, de a további sorsáról semmi tudomása sincs. (Kitért arra is, hogy a korábban, majd később is említett kísérő szolgálati jegyre azt írta: „dr. vitéz Jancsó panasa alapján Kiss Mártont, mint a 25. tábori kórház polgári alkalmazottját szabotázs gyanúja miatt további eljárás végett bevonultatom”).¹⁴

A lelkész iratcsomóját június 12-én tették át a népügyészre, mely a vádiratot két nappal később 3065/1945. sz. alatt fogalmazta meg. Az első fokú nyilvános tárgyalásra október 25-én került sor a IX. kerületi népbíróság dr. Kajcsa Andor vezette tanácsa előtt. A népbírók Őszi Iván (PDP), Wagner Richárd (FKGP), Szalay János (NPP), Krámer Ernő (MSZDP), Bálint Sándor (MKP) és Kuvári Gyula (Szakszervezeti Tanács), a népügyész dr. Meszlényi Imre, a védő pedig dr. Sebestyén Ernő voltak. A beidézett tanúk egy része (Halmosné, Déri Zoltán, Brizsinszky Rudolf, Csikós Károly¹⁵) nem jelentek meg.

A vádlott *nem érezte bűnösnek magát*. Ismét azt hangoztatta, hogy parancsra cselekedett. Amikor dr. Jancsó István, a magánszanatórium igazgatója azt jelentette, hogy Kiss „szabotál, és fel akarja robbantani a kazánt”, a katonai kórház parancsnoka utasította, hogy vizsgálta ki az ügyet, mire ő tiltakozott, hivatkozva arra, hogy lelkész, de erre Marcinkiewicz azt mondta, hogy az orvosok mind a műtőben vannak. „Megkérdeztem az őrnagytól, hogy hogyan képzeli ő az ügyet elintézni, ő azt válaszolta: »keresztüllövöd vagy átadod a nyilasoknak.«” Kaszás gondnok azt közölte vele, hogy amikor Frisch van szolgálatban, „állandóan zavar van a fűtés körül. Legutóbb is futva jelentették neki, hogy azonnal intézkedjen, mert felrobban a kazán, amikor megvizsgálta, észre vette, hogy a biztosító szelep le van zárva, és túl van fűtve a kazán, a szelepet ő maga nyitotta ki, hogy szerencsétlenség ne történjen. Kaszás még azt is jelentette nekem, hogy egy másik alkalommal Kiss egy csavart szándékosan kicsavart, amit azután a gőz kivágott.”¹⁶ Az is elhangzott a tárgyaláson, miszerint azt, hogy a felszólítás ellenére „Kiss” még sem távozott el az épületből, két nappal később a portás megtudta. Jelentette Marcinkiewicznek, hogy a pincében bujkál, és ráadásul azt is állította, hogy „fegyvert és kézigránátot rejtget”. Erre az őrnagy „igen erélyesen” felelősségre vonta

a vádlottat, és megfenyegette, „tisztában kell lennem azzal, hogy mi a következménye annak, ha parancsszegőnek tekint, szigorúan utasított, hogy azonnal hajtsam végre a parancsot, mert különben az ügynek komoly következményei lesznek.” – vallotta a népbírószági tárgyalásán a lelkész.¹⁷ Így aztán a bevonulási központba küldte „Kiss”-t. Tagadta, hogy a kísézőjegyen az szerepelt, miszerint ő szabotőr, ugyanis „*a rendőrségi vallomásomban ez tévesen lett felvéve, csak kényszer hatása alatt írtam alá, mert a detektívek megverték. Csak később tudtam meg, hogy Kissnek a valódi neve Frisch, és hogy zsidószármazású.*” – vallotta a népbírók előtt.¹⁸

Frisch Márton tovább „cifrázta” a korábbi vallomását. Ekkor azt állította, hogy már évek óta dolgozott szerelőként a szanatóriumban. Január 3-án a tábori lelkész azzal vádolta meg, hogy fel akarja robbantani a kazánházat, és fegyvereket rejteget. Két nappal korábban valóban azt mondta neki a lelkész, hogy ajánlatos lesz, ha elhagyja a szanatóriumot, de ő a belövésektől nem mert elmenni. Kaszás azt ajánlotta, hogy bújjon el a liftházban, de valaki elárulta a rejtékhelyét. „*Én egy Mózes nevű szerelőre gyanakszom, aki egyszer már el akart vitetni és láttam, hogy új rejtékhelyemet is észrevette, és hallottam, hogy ezt valakinek megtelefonálja.*”¹⁹ A lelkész valóban azt az utasítást adta, hogy a Ludovikára kísérijék, így is történt,²⁰ ám az ott tartózkodó Kovarcz Emil²¹ felolvasta a kísézőjegyét, melyből kiderült, hogy a hadikórház polgári alkalmazottja és szabotázssal vádolják, de ekkor nem jöttek rá, hogy zsidó származású (ennek ellenére jól megverték). A Ludovikából a Városház utca 14-be került, január 17-én a Kapás utcába kísérték, majd a Németvölgyi útra, Kun páterhez²². A nyilas „nyomozócsoport” azonban mint szerelőt kivette a kezei közül. 12-én éjjel több társával együtt kivitték a Németvölgyi út–Királyhágó tér sarkára, ahol sortüzet adtak rájuk, négy golyótól megsebesült, majd civilek rábukkanva bevitték a helyőrségi kórházba, „*ahol ápolás alá vettek.*” A népbíró kérdésére azt vallotta, hogy „*tudomásom szerint az elvitetés felőli rendelkezés nem a vádlott feladata, úgy gondolom, hogy ezt dr. Jancsóval közösen határozták el. Zsidó voltomról Kaszáson kívül a szanatóriumban senki sem tudott.*”²³ A vádlottal való szembesítése eredménytelennek bizonyult.

A következő tanú, Kaszás Lajos szanatóriumi gondnok eskü alatt azt vallotta, hogy jelentették neki, mindjárt felrobban a kazán, és „valami szabotázs történt”. Erre lesietett a kazánházba, ahol „óriási gőz volt”, és a kazán tetejéről Frisch hangját hallotta, hogy „mindjárt készen lesz”, valami szelepet javított. Másnap Jancsó azt mondta neki, hogy jelentést kapott arról, miszerint előző nap szabotázs történt, de ő erre azt felelte, hogy nem biztos, mert a kazánhiba véletlen is lehetett. A szanatórium igazgatója erre átment a katonai irodára, előadta az esetet és kérte „Kiss” eltávolítását, mire a jelenlévő tábori lelkész azt mondta, ha a vád igaznak bizonyul, távoznia kell az illetőnek. Erre Kaszás kérte őt, hogy hagyja futni „Kiss”-t. Egyébként pedig nem tudja, hogy ki vitette el őt. Baksa Ferenc fűtő hasonlóképpen vallott.

Végül a beidézett Zelenák Lajos volt tizedes azt vallotta, hogy a vádlott lelkésztől egy lezárt borítékot kapott és Delbács szolgálatvezető őrmestertől azt a parancsot, hogy „Kiss”-t kísérije a Ludovikára. Azt is közölte, hogy Frisch (korábbi állításával ellentétben) nem volt megkötözve. Ketten kísérték le, csak a szolgálati pisztolyukat tartották maguknál.

Ezt követően az ügyvéd kérte dr. Jancsó István (akit ugyancsak följelentett Frisch!), és dr. Fogolyán Miklós kihallgatását arra nézve, hogy a vádlott „szigorú parancsra járt el” – de a népbírószág a védelem indítványát elutasította, mert „a tényállást kellően felderítettnek” látta.²⁴ A népbírószág a vádat fenntartotta, a vádlott és védője felmentést kértek. Az ítéletet a vádlottnak, valamint a tárgyaláson megjelent tanúknak a vallomásai, és a nyomozati szakaszban fölvert vallomások alapján hozták meg.

A népbírószág Tárkány Szűcs József református lelképásztort a Nbnov. 9. §. d. pontjára²⁵

történt hivatkozással, a Btk. 92. §-ának alkalmazásával főbüntetésként *másfél évről letöltendő börtönbüntetésre*, mellékbüntetésként pedig politikai jogainak tíz évre történő fölfüggesztésre ítélte.²⁶ (A főbüntetésbe beleszámították az előzetes letartóztatásban eltöltött öt hónapot is.) Az indoklásban egyebek mellett megemlítték azt is, hogy dr. Jancsó panasza alapján (miszerint „Kiss fel akarja robbantani a kórházat”) rendelte el a katonai kórház parancsnoka az ügy kivizsgálását. A vádlott pedig – annak ellenére, hogy a „Kiss”/Frisch elleni vád nem nyert bizonyítást – távozásra szólította fel. Majd amikor kiderült, hogy ennek nem tett eleget, elkísértette a Ludovikára, ráadásul a szolgálati jegyen alaptalanul vádolta meg szabotázzsal, „s ennek következtében a nevezettet elzárták, majd később kivégzés céljából sortűzet adtak rá: katonai jellegű alakulatnak személy ellen elkövetett cselekményéhez nyújtott segítséget: őt a rendelkezés szerint bűnösnek kellett kimondani”.²⁷ (Az enyhítő körülmények között nem csak családosi állapotát és büntetlen előéletét vették figyelembe, hanem azt is, miszerint nem tudta, hogy Frisch zsidó származású.)

Részben a családi állapotára (két kisgyermek volt), részben betegségére való tekintettel, a másodfokú ítélet meghozataláig *szabadlábra helyezték*. Mivel a népjogúrendesség továbbra is előzetes letartóztatásban szerette volna tartani az elítéltet, a népbírói döntést megfellebbezte, ám ezt december 10-én a Népbírók Országos Tanácsa (NOT) elutasította. Úgy tűnik, ebbe a politikai rendőrség nem tudott belemélyedni. Három hónappal később, 1946. március 4-én Gajzágó György rendőr őrnagy, a Magyar Államrendőrség Vidéki Főkapitányság Politikai Rendészeti Osztály Felügyeleti és Területi (II.) Alosztályának vezetője felhívta a Hódmezővásárhelyi Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztályát, hogy „Tárkány Szűcs Józsefet vegye őrizetbe és kísértse fel Budapestre, mivel „értesülés szerint már felgyógyult.”²⁸ A helyi politikai rendőrség ezek után március 15-én őrizetbe vette és fölkísértette Budapestre. Az ottani PRO azonban mintha még nem értesült volna erről (talán azért, mert egyből a kistarcsai internálótáborba kísérték?), ugyanis egy 1946. március 29-i feljegyzésében Szabó István rendőrnagy azt írta, hogy „jelenleg Vásárhelyen él”.²⁹ Ugyanakkor azonban – és talán ez igazán az érdekes –, megindokolta az *internálás szükségességét*: „Tárkány Szűcs József bűncselekményét súlyosbítja azon körülmény, hogy mint a református egyház felavatott [sic!] lelképásztora követte el tettét. A papi hivatás megkívánja, hogy követője az ember iránti szeretetet és az üldözöttek védelmét hirdesse és ezen elvek szerint cselekedve éljen. A vádlott azonban megtagadta az emberi humanizmus, a vallási szeretet és a felekezeti türelmesség örök-szép gondolatait, és magát teljesen a torz nyilas eszmék szolgálatába állította. Friss [sic!] Mártonban nem a védelemre szoruló, felekezeti üldözöttet látta, hanem a nyilasok, és az általa is gyűlölt és kipusztításra ítélt emberfaj egyik képviselőjét. Ezzel a cselekményével teljesen azonosította magát, a barbár vérmítosz gondolatával pedig neki a krisztusi megbocsátás szellemét kellett volna követnie.”

A nyomozó vádaskodásainak semmi alapja sem volt, hiszen egyfelől bebizonyosodott, a lelkész nem tudta, hogy „Kiss” Márton zsidó származású, másrészt sohasem merült föl egyetlen tanú részéről sem, hogy ő a „nyilas eszmék” híve lett volna. Mindenesetre ez a vádaskodás már a sötét Rákosi-korszakot idézi elénk. Szabó egyébként azt is megjegyezte, hogy a (tudomása szerint) „jelenleg” Vásárhelyen lévő lelkész „ott hivatásánál fogva közeleti tényező, hangadó szava van a közhangulat kialakításában. Már pedig ilyen faji gyűlöletet sugárzó gondolkodásmóddal, amelyet a múltban követett, nem várható, hogy a jelenben, a demokratikus gondolatnak, cselekvésnek hirdetője legyen. Feltételezhető, hogy benne melegágyra fog találni a demokrácia ellenes gondolat, ilyenformán demokrácia megvédése szempontjából közigazgatási eljárás alá vonása mindenképpen indokolt.”³⁰

Egy nappal később dr. Földényi József százados és dr. Tímár István ezredes³¹ még egy lapáttal rátettek az alhadnagy vádaskodásaira, ugyanis az internálási javaslatukat egyebek mellett azzal indokolták, hogy *„kétségtelen, Frisch Márton súlyos megkínzásának és csaknem halálának közvetett okozója Tárkány Szűcs József lelkész-főhadnagy, aki papi hivatásához nem méltó cselekedetre ragadtatta magát. [...] ha nem sürgette volna az elhurcolását, Frisch Márton minden bizonnyal még néhány napig, azaz a felszabadító Vörös Hadsereg megérkeztéig el tudott volna rejtőzködni a szanatóriumban.”* Erre való hivatkozással feltétlen indokoltnak tartották a rendőri őrizet alá helyezést.³² Ezek után – az egyébként is rendőri őrizetben tartott – lelkésznek az április 9-i véghatározattal elrendelték az *internálását*.

A NOT június 17-én ismét elutasította a budapesti népjegényszétségnek az elsőfokú ítélet, illetve Tárkány Szűcs József szabadlábra helyezése ellen benyújtott fellebbezését. Az indoklásban egyebek mellett az előzetes letartóztatásban eltöltött hosszú időt (öt hónapot), és a családi körülményeit hozták fel, és kijelentették, hogy „a szökés veszélyétől tartani nem kell”.³³ Ennek ellenére *nem helyezték szabadlábra*, továbbra is az internáló táborban maradt.

1946. szeptember 25-én a NOT megtartotta a fellebbviteli tárgyalás első fordulóját. A dr. Téglás István tanácsvezető bíró, dr. Szabó Petrőczy József előadó, dr. Kovácsy Sándor, dr. Cserzy Mihály, dr. Pogány Béla, dr. Sarlós Béla szavazók, valamint dr. Káli Nagy Elemér, a népjegényszétség helyettese alkotta tanács bizonyítási kiegészítést rendelt el, és Frisch Márton tanúkénti meghallgatását. Az új eljárást október 9-re tűzték ki, melyen dr. Keresztes Ferenc tanácsvezető bíró, dr. Szabó Petrőczy József, dr. Kovácsy Sándor, dr. Fehér László és Sarlós Béla voltak jelen, valamint dr. Nagy István népjegényszétség-helyettes. A védő, dr. Kiczko Kálmán ügyvéd kérte dr. Jancsó István, valamint dr. Fogolyán Miklós, Tóth Tibor és neje tanúkénti kihallgatását, amit elfogadtak (utóbbi három végül még sem jelentek meg), az új tárgyalási napot pedig november 11-re tűzték ki. Azon a napon viszont Jancsó és Frisch Márton hiányzott, emiatt ismét elnapolták a tárgyalást.

Közben a lelkész felesége december 4-én levelet írt a budapesti főkapitányság Fogház és Tolonc Osztályának, kérve, hogy a férjének az internálását szüntessék meg, és engedjék szabadon. Arra hivatkozott, hogy férjét a „jelenleg körözés alatt álló nyilas, volt népbíró hamis vádja alapján” vették annak idején őrizetbe. „Egy sötét lelkű gonosztevő hamis vádja miatt szenved tehát ártatlanul internálást ma is a férjem” – szögezte le a kétségbeesett anya, aki két apró gyermekével már két éve a családfenntartó nélkül nyomorgott.³⁴ A férje azonban továbbra sem szabadulhatott.

Végül december 17-én tárgyalták újra a pert. Ezen a védelem tanúja, Jancsó azt vallotta, hogy mint a szanatórium igazgatója, Kaszástól hallotta, hogy Kiss letartóztatására Marcenkiewicz őrnagy adott parancsot *„valami állítólagos általa elkövetett szabotázs cselekmény miatt”*. Ráadásul elárulta, hogy Frisch (aki nem jelent meg a tárgyaláson, ugyanis nem volt beidézhető, mert a bejelentett lakcímről – a szanatóriumból – ismeretlen helyre távozott) az ő bizalmi embere volt, egyébként pedig *„megítélésem szerint a vádlott vele szemben a legnagyobb jóakarattal járt el, amit az is bizonyít, hogy Frisch Márton annak idején kézfogással köszöntött neki és így búcsúzott el tőle”*. Később még azt is közölte: *„Tény, hogy az őrnagy a vádlottat főbelövessel fenyegette meg, amiért már az első alkalommal nem hajtotta végre a parancsot.”*³⁵

Ezek után a NOT – bizonyítékok hiányában – a vádlott lelkész ellen felhozott vádat ejtette, és *jogerősen fölmentette*. Az indokok között hangsúllyal szerepelt az, hogy Frisch Márton valómásaiban *valótlan* elemek találhatók. Így például azt állította, hogy február 12-én akarták kivégezni a nyilasok, csak hogy a Királyhágó tér környéke már egy hete orosz kézen volt. Az

sem életszerű, hogy Kovarcz olvasta volna fel a szolgálati jegyet, ugyanis mint a kormány tagja, nem tartózkodott az ostromlott Budapesten. Az sem egyértelmű, hogy volt-e nála pénz vagy sem? „Ezek az adatok, figyelemmel arra is, hogy tanú, mint sértett, kétségtelenül elfogult a vádlottal szemben, figyelemmel továbbá arra, hogy tanú tettese háborús bűncselekményeknek, és hogy emiatt szökésben van, a tanú vallomását hiteltérdemlőség szempontjából teljesen kétségessé teszi, minek következtében nincs bizonyíték arra, hogy a vádlott a vádbeli alkalommal összekötöztette volna, hogy bárhol megverték volna és hogy a nyilasok ki akarták volna végeztetni Frisch Márton sértettet...” – mondta ki a NOT az ítélet indoklásában.³⁶

Ezen a ponton érdemes kitérni egy kérdésre: létezik az, hogy a zsidó származású tanú „tettese háborús bűncselekményeknek”? Létezik. A vád koronatanúja, Frisch Márton ellen az Országos Belügyi Hírközpont még a másodfokú tárgyalás előtt egy hónappal, november 19-én körözést bocsátott ki „háborús bűntett” miatt, mert egyes tanúvallomások szerint *együttműködött a nyilasokkal*. Miután elfogták, és 1947. január 13-tól előzetes letartóztatásba helyezték, először a kaposvári törvényszék ítélte február 28-án *sikkasztás* miatt négy hónap börtönbüntetésre. Ezt követően a budapesti népbíróság emelt vádat ellene az 1945. évi VII. tc-vel törvényerőre emelt Nbr. 11 §. 5. pontjába³⁷ ütköző „háborús bűntett” gyanúja miatt. A népbíróság Tutsek-tanácsa az 1947. június 19-i tárgyaláson „háborús bűntett” miatt *tizenöt év kényszermunkára* ítélte. (Ez 1949. december 12-én jogerőre emelkedett.) Az ítélet indoklása az volt, hogy ugyan 1945. január 4-én valóban a Városház utcai nyilas párházba szállították, de ott nem került a többi zsidó fogoly közé, hanem szabadon ki-be járkált, szerelő munkákat végzett – és besúgóként információkat adott a többi zsidóról.³⁸ Később azonban viszonylag könnyen megúsza: 1956 nyarán a márianosztrai büntetés-végrehajtási intézet részéről kegyelemre javasolták, arra való hivatkozással, hogy „csupán” azért lett besúgó, hogy az életét mentse, és különben is 1917 óta vett részt a munkásmozgalomban, 1925-ben tagja volt a Vági-féle MSZMP-nek is. Egyébként pedig közreműködött a Városház utcai nyilas párház tagjainak elfogásában. Ezen „érdemekre” való tekintettel 1957. május 15-én az Elnöki Tanács kegyelembe részesítette, a hátralévő börtönbüntetését pedig elengedte.

Visszatérve Tárkány Szűcs Józsefre, ő nem sokáig örülhetett a fölmentő ítéletnek, ugyanis a kistarcsai Központi Internáló Tábor kapui csak nem nyíltak meg előtte ezt követően sem. Bár a Belügyminisztérium 1947. január 21-én megszüntette az internálását, de egyben *rendőri felügyelet* alá helyezte. Ez ellen ugyan április 17-én föllebbezett Rajk Lászlóhoz, de ezt „természetesen” elutasítottak. Mónus István hódmezővásárhelyi rendőr ezredes határozata alapján minden kedden reggel 8 órakor köteles volt személyesen jelentkezni a városi rendőrkapitányságon, lakhelyét (szülei gorzsai tanyáját) pedig este 9 és reggel 6 óra között nem hagyhatta el.

Az öt hónapot előzetes letartóztatásban és tíz hónapot internálótáborban töltő, majd még jó négy hónapig „ref” alatt lévő Tárkány Szűcs Józseffel végül dr. Karczag Iván miniszteri tanácsos 1947. június 6-án közölte, hogy „további rendőrhatalósági felügyelet alatt tartását” nem látja szükségesnek.³⁹ A lelkész vesszőfutása – egy időre – ezzel véget ért.⁴⁰



A történetből nyilvánvaló, hogy Tárkány Szűcs József hódmezővásárhelyi lelképásztor *eggyéni bosszú* áldozatává vált. A hamis papírokkal bujkáló, zsidó származású Frisch Márton abban reménykedett, hogy valamiképpen átvészeli Budapest ostromát a Pajor Szanatóriumban. (Mint említettük, rajta kívül mintegy százan bujtak meg az épületben.) Amikor

a katonai kórház beköltözött, nyilván megijedt, hogy lebukik. Nem kizárt, hogy valóban *szándékosan* rongálta meg a kazán biztonsági szelepét, de hogy így történt-e, azt már utólag – a rendelkezésre álló forrásokból – nem lehet eldönteni. A tábori lelkész először futni hagyta, de nem élt a felkínált lehetőséggel. Talán abban reménykedett, hogy azt a pár napot, amíg a „felszabadítók” oda érnek, csak kihúzza. Amikor azonban Tárkány Szűcs József – parancsra cselekedve – lekísértette a Ludovikába, őt hibáztatta. Amikor a nyilasok kezébe került – hogy mentse a bőrét – nyilasok „csicskása”, *besúgó* lett. Persze nyilván tudta, hogy emiatt a „felszabadulás” után problémája lehet. Ezért 1945-ben először közreműködött a Városház utcai nyilasok összeszedésében (ezáltal a tanúk eltüntetésében), majd följelentette a lelkészt, hogy így elterelje magáról a figyelmet. Elvégre ki gondolná egy „üldözöttről”, hogy kollaboráns? Így történt aztán, hogy börtönbe került Tárkány Szűcs József. Frisch bosszút állhatott rajta azért, mert nem hagyta tovább „dekkolni” a szanatóriumban.

Mindazonáltal nem lehet kijelenteni, hogy a hódmezővásárhelyi református lelkész esete egyedi lett volna. Révész Imre 1947-es püspöki jelentéséből csak az derül ki, hogy a tiszántúli egyházkerületben – a püspöki hivatalba befutott adatok szerint – 1944 vége és 1947. május vége között negyvenkét lelkész, tizennégy tanár és harmincegy tanító került valamilyen letartóztatásba. A lelkészek majd húsz százaléka ellen folytattak rendőri eljárást (igaz, másodfokon mintegy kilencvennyolc százalékukat fölmentették)! Jogerősen nyolc lelkészt és két tanárt ítélték szabadságvesztésre.⁴¹ Szinte mindnyájan az egyéni bosszú és a politikai elfogultság, ellenszenv áldozatai voltak.

JEGYZETEK

- 1 Egyebek mellett lásd: SZAKÁCS SÁNDOR–ZINNER TIBOR: *A háború „megváltozott természete”*. (Adatok és adalékok, tények és összefüggések 1944–1948.) Budapest, 1997, a Batthyány Társaság kiadása., ZINNER TIBOR: *XX. századi politikai perek. A magyarországi eljárások vázlatja. 1944/1945–1992*. Budapest, 1999, Rejtjel Kiadó. és PALASIK MÁRIA: *A jogállamiság megteremtésének kísérlete és kudarca Magyarországon 1944–1949*. Budapest, 2000, Napvilág Kiadó.
- 2 Idézi SZABÓ ANDRÁS Péter: Révész Imre „az idők viharában” (1944–1967). *Protestáns Szemle*, 2003. 2. sz. 68.
- 3 *Budapest Főváros Levéltára* (a továbbiakban: BFL), *Tárkány Szűcs József népbírói perének iratai*, Nb. 1993/1945. 5.
- 4 A Magyar Államrendőrség Budapesti Főkapitányság Politikai Rendészeti Osztálya 1945. február 2-án alakult meg hivatalosan, körülbelül hatvan fővel, a hónap végén létszáma már száz körül járt. Az osztály feladatának tekintették a „főváros fasiszta bűnözőit a Néptörvényszék elé állítani, a fasiszta érzelmű egyénektől a fővárost megtisztítani, és végül a demokratikus Magyarországgal szemben álló mindennemű szervezkedést és mozgalmat likvidálni.” Idézi PALASIK MÁRIA: „Üstökön ragadni a reakciót”. Az államrendőrség és a politikai rendőrség kezdetei. *Beszélő*, 1999. november, 74–86. Lásd még: *Dokumentumok a magyar politikai rendőrség történetéből 1. A politikai rendészeti osztályok 1945–1946*. (Főszerk.: GYARMATI György). Budapest, 2009, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára.
- 5 *Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára* (a továbbiakban: ÁBTL), *Tárkány Szűcs József vizsgálati dossziéja*, 3.1.9. V-21288. 5–6.
- 6 Nem ő volt az egyetlen ott tartózkodó üldözött, rajta kívül még nyolcvanhárom zsidó bujkált ott, meg „az egész angol-amerikai kolónia”, valamint hat szerb partizán „és néhány baloldali politikus” – olvasható a másodfokú tárgyalás jegyzőkönyvében. BFL, Nb. 1993/1945. 48.

- ⁷ A jegyzőkönyvben: Nidosy. Nidosi Imre hírhedett nyilas vezetőről van szó. Az eredetileg pedikűrös („tyúkszemvágó”) és fürdőmester foglalkozású Nidosi Karácsonytól Pest nyilas osztagainak parancsnoka volt.
- ⁸ BFL, Nb. 1993/1945. 12.
- ⁹ Egy 1945. július 25-én, a budapesti népügyességen fölvert jegyzőkönyvben az olvasható Baksa Ferenc (valamint Déri Zoltán és Brizsinszky Rudolf – mindketten politikai rendőrök) neve mellett, kiknek tanúkénti meghallgatását kérte Frisch, hogy ők „az ügyben mint nyomozók jártak el”. BFL, Nb. 1993/1945. 10.
- ¹⁰ BFL, Nb. 1993/1945. 7.
- ¹¹ Feltehetően arról a Vicsár Ferencről van szó, akit más jegyzőkönyvekben mint „öreg gépészt” említenek.
- ¹² BFL, Nb. 1993/1945. 14. A jegyzőkönyvben a vádlott „Tárkányi Szűcs Ferenc” néven szerepel.
- ¹³ Neve a jegyzőkönyvekben hol Marcinkievicsnek, hol Marcinkiewicz-nek van írva.
- ¹⁴ BFL, Nb. 1993/1945. 21.
- ¹⁵ Őt ugyancsak Frisch javasolhatta beidéztetni, mivel szerinte tanúja volt a Tárkány Szűcs József és Marcinkiewicz Andor között lezajlott párbeszédnek.
- ¹⁶ BFL, Nb. 1993/1945. 24, 26.
- ¹⁷ BFL, Nb. 1993/1945. 27.
- ¹⁸ BFL, Nb. 1993/1945. 27.
- ¹⁹ BFL, Nb. 1993/1945. 28.
- ²⁰ A jegyzőkönyvbe utólag itt Kajcsa kézzel beírta: „de mint polgári személyt, aki szabotázssal van gyanúsítva, átadtak a nyilasoknak”.
- ²¹ Kovarcz Emil (1899–1946) hivatásos tiszt, politikus. 1938-ban lépett a Nyilaskeresztes Pártba, melynek 1944-ben egyik vezetője lett, majd a Szálasi-kormány tárca nélküli minisztere. 1946-ban kivégezték.
- ²² Kun Andrásról, egykori minorita szerzetesről van szó, aki 1944 tavaszán lépett be a nyilas pártba, részt vett az október 15-i puccsban, majd a Fegyveres Nemzetszolgálat tagja lett. Az ostrom alatt részt vett a budai razziákban, melyek közben – népbíróági ítélete szerint – személyesen is gyilkolt. 1945-ben kivégezték.
- ²³ BFL, Nb. 1993/1945. 29.
- ²⁴ BFL, Nb. 1993/1945. 32.
- ²⁵ Nbnov. = a népbíróságokról szóló 81/1945. M.E. rendeletet módosító „novella”, azaz az 1440/1945. ME. rendelet. A végzésben olvasható 9. §. d. pontjára történő hivatkozás csak elírás lehet, mert a jogszabályban ilyen szakasz nincs. A fővárosi PRO 1946. március 29-i jelentése azt állította, hogy a 13 §. 2. pontja alapján ítélték el a lelkész. (Ez utóbbi kimondja: háborús bűnös az is, „aki nem vezető jellegű cselekményével a nyilas mozgalomnak segítséget nyújtott a hatalom megszerzéséhez vagy megtartásához”).
- ²⁶ Egyedül a nemzeti parasztpárti Szalay János szavazott a vádlott ártatlansága mellett.
- ²⁷ ÁBTL, 3.1.9. V-21288. 38.
- ²⁸ ÁBTL, 3.1.9. V-21288., 17. és 23.
- ²⁹ Rádásul azt állítja, hogy január 5-i kérésükre a vásárhelyi politikai osztály Tárkány Szűcs Józsefet fölkísértette Budapestre, ennek megtörténtét azonban más forrás nem erősíti meg.
- ³⁰ ÁBTL, 3.1.9. V-21288., 21.
- ³¹ Dr. Tímár István (1913–1991) a 2. világháborút munkaszolgálatosként élte át. 1945 és 1948 között a politikai rendőrség tagja, 1947 decemberétől Péter Gábor helyettese volt. Az ÁVO/ÁVH ezredesként és a vizsgálati főosztály vezetőjeként, ő hallgatott több háborús bűnöst, majd a későbbiekben vezető szerepet játszott számos hírhedett koncepciós ügy vizsgálatának lefolytatásában. 1948-tól az Igazságügyi Minisztérium büntetőjogi és ügyészi főosztályának vezetője volt. 1953 januárjában letartóztatták, a Péter Gábor és társai elleni perben 1954-ben jogerősen tizenegy év börtönre ítélték. 1956 októberében szabadlábra helyezték, 1957 elején

rehabilitálták. 1962-ben kinevezték a Legfelsőbb Bíróság első elnökhelyettesévé, de fél év múlva „a munkásmozgalomban részt vettek elleni törvénytörő perek” lezárásáról hozott határozatát követően fölmentették tisztségéből.

³² ÁBTL, 3.1.9. V-21.288., 22.

³³ ÁBTL, 3.1.9. V-21.288., 29.

³⁴ ÁBTL, 3.1.9. V-21.288., 36. A lelkes felesége levelében a *Világ* c. napilap október 22-i számára hivatkozott, melyben leleplező cikk jelent meg Frischről. A lapot mellékelte, de az iratcsomóban hiányzik.

³⁵ BFL, Nb. 1993/1945. 48–49.

³⁶ ÁBTL, Tárkány Szűcs József és társai vizsgálati dossziéja, 3.1.9. V-56.239., 39.

³⁷ A törvény 11. § 5. pontja alapján háborús bűnös az: „aki a megszállott területek lakosságával vagy a hadifoglyokkal való bánás tekintetében a háborúra vonatkozó nemzetközi jogszabályokat súlyosan megsértette, vagy a visszacsatolt területek lakosságával a reábizott hatalommal visszaélve, kegyetlenkedett, vagy aki általában felhajtója, tettese vagy részese volt emberek törvénytelen kivégzésének vagy megkínzásának.” Forrás: <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=8214>

³⁸ Például az egyik tanú, Fried Béla 1947. február 17-én jegyzőkönyvbe mondta, hogy Frisch „nem is lakott közöttünk, és teljesen szabad mozgása volt az épületen belül, és őrségi élelmezést kapott.” Egy másik tanú, Bán Géza ugyanaznap azt vallotta, hogy kb. kétszázan voltak bezsúfolva a nyilas pártházban, de Frisch szabadon mozgott az épületben. Azt ugyan nem tudja, hogy valóban besúgó volt-e, de véleménye szerint „valami ára volt ennek a viszonylag szabad mozgásnak”. ÁBTL, *Frisch Márton vizsgálati dossziéja*, 3.1.9. V-102.614., 19–20.

³⁹ ÁBTL, 3.1.9. V-21.288., 38.

⁴⁰ A lelkipásztor további sorsára nézve lásd VINCZE GÁBOR: A „kulák”, a „reakciós”, és a „kommunistázó”. Három vásárhelyi református lelkipásztor meghurcolása az ötvenes évek elején. In: *Szeremlei Társaság Évkönyve*, 2007. Hódmezővásárhely, 2008. 147–172.

⁴¹ *Debreceni Protestáns Lap* (az egyházkerület hivatalos közlönye), 1947. június 15.

PRESZTÓCZKI ZOLTÁN

Száz éve született Keresztes Tamás hódmezővásárhelyi parlamenti képviselő



A második világháború után a szovjet fél részéről sem látták akadályát annak, hogy Magyarországon – az eddigi legszélesebb választójog alapján – általános, titkos választásokat rendezzenek. A politikai kínálat átalakult: az eddigi jobboldali politikai erőket (Magyar Élet Pártja, Magyar Megújulás Pártja, Nyilaskeresztes Párt stb.) betiltották, míg az 1945 előtt baloldalinak számító Független Kisgazdapárt jobboldalra került, és mint a parasztság és a polgárság képviselőjének megtestesítője kezdte meg pártépítő munkáját, valamint a nemzetgyűlési választásokra való felkészülést. Nagy Ferenc, Tildy Zoltán, Kovács Béla és Varga Béla irányította országos szinten a párt újjászervezését és a választásokra való felkészülését. A Magyar Kommunista Pártot gyakorlatilag néhány, két világháború közötti moszkvai emigráns (Rákosi Mátyás, Gerő Ernő, Farkas Mihály, Nagy Imre, Vas Zoltán) szervezte újjá, akik a kezdetektől – 1944 végétől, 1945 elejétől ellenőrizték az új karhatalmi szervek – rendőrség,